

Alföldi István

Konferencia a digitális esélyegyenlőségről

„Digitális esélyegyenlőség” címmel rendezett telt házas konferenciát 2007. december 7-én a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság (NJSZT). Az előadók – tudósok, politikusok, informatikai szakemberek – azt elemezték, hol tart ma Magyarországon az információs társadalom, létezhet-e digitális esélyegyenlőség, és mit kell érte tenni.

Csepeli György, a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium közpolitikai igazgatója az információs társadalom rétegződéséről szóló előadásában reális képet festett a hazai társadalom rétegeiről, a virtuális térbe átköltözött „addiktoktól” az „érintetlenekig”. A két szélsőség közötti arany középuton az úgynevezett „prosumerek” (a *producer* és a *consumer* szavakból összevont megnevezést azokra alkalmazzák, akik nemcsak fogyasztják az internetes tartalmakat, hanem maguk is tartalom-előállítók), a szakmai felhasználó „irodai munkások” és a praktikum elve alapján számítógépező „tájékozódók” járnak, és azok is idesorolhatók, akik csak játékokra használják a számítógépet. Az érintetlenek között – akik ma még a társadalom többségét alkotják – vannak elérhetetlenek, akik semmilyen körülmények között sem vonhatók be az információs társadalomba. Vannak továbbá a közvetítésre szoruló, illetve az integrálható, akikkel kapcsolatban Csepeli György külön hangsúlyozta az „írástudók” és a kormányzat felelősségét. Mindezt annak érdekében, hogy valóban létrejöhessen a digitális esélyegyenlőség, legyőzhető legyen az újtól való szorongás éppúgy, mint az ún. digitális bolsevizmus és a tudatlanság – nem titkolva persze, hogy az aggályok közül több nagyon is jogos: ilyenek a biztonság hiánya, a totális ellenőrzöttség érzése, az információs környezetszennyezés is.

Z. Karvalics László, a SZTE Könyvtártudományi Tanszékének vezetője az információs társadalom egyéb aspektusait elemezve megerősítette: a digitális írástudás birodalmát egyetlen lépéssel is meg lehet hódítani, „csupán” esély kell hozzá. Az esély megteremtéséhez azonban szükség van bizonyos társadalmi beidegződések megváltozására, a bürokratikus kontroll enyhítésére, a „fejek átkódolására” is. Ez azonban még várat magára, hiszen a technika fejlődése egyelőre gyorsabb ütemű, mint ahogyan a társadalmi átalakulások zajlanak. Ma már ad abszurdum az is előfordulhat, hogy valaki egy chipet ültet a nyelvébe, majd azzal fizet vásárláskor, azzal tájékozódik, azzal intézi mindennapos ügyeit. Sőt, már szinte nem számít utópiának a gondolatrendőrség sem, hiszen az interneten rólunk tárolt adatokból azonnal tudni lehet, hol vagyunk, mit csinálunk, jól vagyunk-e – tette hozzá Z. Karvalics László gondolataihoz a legújabb japán kutatási eredményeket Dessewffy Tibor. A paradoxon mégis az, hogy miközben az oktatás, a politika, a tudomány, a sajtó stb. terén az innováció és az alternatív megoldások iránti igény folyamatosan fennáll, addig az intézményi bürokráciák múlt századi funkcióikba kövülve maradtak. Ez pedig nagy hiba, hiszen tudnunk kell: a korszerűsödés nem

természeti törvény: igenis van mit veszíteni, van hová visszaszüllyedni. A digitális univerzum polgárává válni ugyan az esélyek növekedését jelenti, azonban mindez a bürokratikus intézményi struktúrák átalakulásáig, a valódi e-kormányzat megvalósulásáig és a digitális szolgáltatások iránti tömeges igény megjelenéséig csak átmeneti előnyöket és félmegoldást jelent.

A konferencián elhangzott további előadások a digitális esélyegyenlőség kérdéskörét sokfelől közelítették meg, az előadók saját szakterületük helyzetét, eredményeit, kihívásait ismertették.

Detrekői Ákos, a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács elnöke a hely, illetve a helymeghatározás növekvő szerepe és jelentősége mellett érvelt: példákon keresztül igazolta, hogy a digitális esélyegyenlőség megteremtésében is nagyon fontos szerepet tölt be ez a tudományág, hiszen általa korszerűbbé válhatnak egyebek között a térképészet, a földmérés, a geofizika és geológia, a katasztrófavédelem, de még a marketing és a szociális hálókat építésének eszközei és módszerei is.

Pukler Gábor, a Magyar Telekom vezető tanácsadója „Az internet-utópia nyomában” című előadásában elgondolkodtató témát vetett fel. Adatok és konkrét, már létező technikai megoldások bemutatásával gazdagon illusztrált előadásában az internethasználat tömegesedésének veszélyeire hívta fel a figyelmet. Az egyik fő kockázati tényezőnek a blogok rohamos terjedését látja, amelyek segítségével megvalósulhat a felhasználói hatalomátvitel a tartalom-előállításban: néhány éven belül gyakorlatilag mindenki kezében ott lesz a kamerával is felszerelt mobiltelefon, tehát bárki képes lesz digitális tartalom előállítására és a világhálón való megjelentetésére – ezzel gyakorlatilag megkérdőjelezve a „hagyományos média” további szerepét és jelentőségét. A legújabb technikai megoldások pedig „segítenek” abban, hogy a magánjellegű információkból, amelyeket egyre nagyobb mennyiségben tárolunk magunkról a világhálón, tulajdonképpen bármi pillanatok alatt megállapítható legyen rólunk, a vásárlási szokásainktól az egészségi állapotunkon át egészen a tartózkodási helyünkig... Ez persze részben biztonságot is jelent, azonban ha jobban belegondolunk, elég ijesztőnek tűnik...

Dessewffy Tibor, a DEMOS Magyarország Alapítvány elnöke szintén a témához kapcsolódva az esélyegyenlőség mint akarat és képzet összefüggéseire világított rá. Pléh Csaba, az MTA főtitkárhelyettese afelől nyugtatta meg a hallgatóságot, hogy bár az internet, illetve a kommunikációs technológiák rohamos fejlődése és terjedése alapjaiban változtatja meg a tudomány művelésének módjait – például azzal, hogy információ bármikor és bárhol „hához jöhet” –, a technológia mégiscsak a személyes készségekre épít, ezért talán nem kell attól félni, hogy az új világ Don Quijotéi leszünk.

Somody Imre, a Somody Befektető és Vagyonkezelő Kft. tulajdonosa szintén a digitális világ mindannyiunk számára előnyös vetületeit hangsúlyozta, amikor előadásában az egészségügyi rehabilitáció lehetséges új módszereit ismertette, szorosan kapcsolódva az e-VITA összefogáshoz, illetve az e-VITA nemzeti technológiai platformhoz, amely az NJSZT vezetésével a közelmúltban alakult meg, és célja az életvitelt segítő eszközök kutatásának és fejlesztésének, megismertetésének és terjesztésének összehangolása.

Haladéktalanul meg kell tehát teremteni az egyensúlyt, át kell hidalni a szakadékot a digitális analfabetizmus, a „múlt századi berögződések rabjai”, illetve a 21. századi

technikai forradalom hívei és haszonélvezői között. Az Európai Unió 2008-ra meghirdetett *e-inclusion* (e-befogadás, e-esélyegyenlőség) évéhez csatlakozva szervezeten, elkötelezetten és a civil társadalomért vállalt felelősségtudattal rövid idő – mintegy három év alatt – elérhető lehet az információs társadalom három alappilléreinek megszilárdítása, vagyis a megfelelő infrastruktúra kiépítése, az internethasználathoz és az irodai funkciók alkalmazásához szükséges ismeretek milliók számára történő átadása, valamint – és ma talán ez jelenti a legnagyobb kihívást – az igények felkeltése. Erről szolt Alföldi Istvánnak, az NJSZT ügyvezető igazgatójának előadása is, előrevetítve, hogy ha mindez megvan, vagyis legalább hárommillió digitális írástudó, e-polgár lesz Magyarországon, akkor joggal mondhatjuk majd magunkat a digitális demokrácia országának, melynek lakói az egyébként elkerülhetetlen technikai forradalomnak nem „ellenállóí” vagy kiszolgáltatott áldozataí, hanem haszonélvezői lesznek.

E célt szolgálja a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság már 2007 elején meghirdetett, társadalmi összefogást, politikai felelősségvállalást sürgető, az esélyegyenlőség megteremtését célzó kezdeményezéseket működtető, befogadó és támogató „Digitális Esélyegyenlőség” programja, amellyel csatlakozik az Európai Bizottság által meghirdetett *e-inclusion* év célkitűzéseíhez, illetve az ebből eredeztethető, 2008 januárjában alakult hazai ötpárti és civil összefogáshoz. A szervezet által eddig elért eredmények összefoglalásával az előadó a tudás és a motiváció elterjesztésének egy lehetséges és folytatásra javasolt alternatíváját vázolta:

- Az Európai Számítógép-használói (ECDL) vizsgarendszerben vizsgázók száma meghaladta a 300 000 ezret.
A képzési programok tervezésénél mindenképpen figyelembe kell venni azt, hogy kinek milyen témában, milyen szintű (digitális írástudási) ismeretekre van szüksége. Elmondható, hogy az *ECDL* „félúton tart”, hiszen az egységes európai bizonyítvánnyal igazolt tudással – több mint 140 ország tapasztalatait figyelembe véve – a lakosság legalább mintegy 6-8%-ának kell rendelkeznie. Az interneten ennél jóval több embernek kell tudnia eligazodni ahhoz, hogy Magyarország a digitális írástudók országává válhasson: éppen ezért reális elérendő cél, hogy 2010-ig a jelenlegi 55%-ról 33% alá kell csökkenteni a digitális analfabetizmus arányát.
- Az *ECDL* bekerült az *Informatika közoktatási tantárgy keretei közé*. Ez, ha lassú ütemben is, de felmenő rendszerben sokat segíthet a digitális szakadék áthidalásában.
- *Megtörtént az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) szakmáinak szakmai és vizsgakövetelményei, valamint az egyes szakmákhoz szükséges informatikai alapismeretek harmonizálása*. Ennek következményeképpen átjárhatóság van az *ECDL* (illetve egyes moduljai), valamint a szakmai képzések informatikai moduljai között. Ez nagyon jelentős mértékben segíti a digitális írástudás ellenőrzöten magas minőségi színvonalú, ugyanakkor célcsoporti igényekhez szabott, európai szabványok szerinti terjesztését.
- *Országos szintű bevezetésre készen áll a „háLÓRA magyar!”* program, amely a közösségi helyek és az IT mentorhálózat kapacitásainak kihasználásával ellenőrzött és utófinanszírozott módon biztosíthatja az internethasználat tömeges szintű terjesztését.

- Az NJSZT megállapodást kötött a Microsofttal a „21. századi képességek a foglalkoztathatóságért (Digital Literacy)” programban való együttműködésre, amelynek célja a digitális írástudás alapjainak megismertetése 3 éven belül legalább egymillió emberrel.
- *Elindult a „Nemcsak a 20 éveseké a világháló” program*, amelynek keretében az NJSZT idősek internetoktatását végzi ingyenes részvételi lehetőséggel.
- *Franchise* rendszerben jelenleg országszerte mintegy száz intézményben működik a Felnőttképző Akkreditáló Testület által is akkreditált „E-kormányzati szolgáltatások, e-ügyintézés” című egynapos képzési program, amely civileknek és államigazgatási ügyintézőknek egyaránt nyújtja az interneten történő ügyintézéshez szükséges alapvető ismereteket. A programhoz nyomtatott és rendszeresen frissülő multimédiás tananyag is tartozik.

Az előadó kifejtette azt a meggyőződését, hogy a tudás és a motiváció elterjesztését csak akkor lehet sikeresnek tekinteni, ha deklarált módon, kormányzati forrásból – előzetes számítások szerint – legalább 12-15 milliárd forint rendelhető hozzá a különböző programok támogatásához normatív, utófinanszírozott módon. Ez az összeg mind a hazai és nemzetközi forrásokból rendelkezésre bocsátható erőforrásokat, mind az elérendő cél jelentőségét tekintve igen alacsony, vagyis minden bizonnyal előteremthető egy sikeres országos program megvalósításához. Az előadó kitért a program pozitív töltésű megfogalmazásának fontosságára is. Fontosnak tartotta, hogy az akadályok drámai felsorolása és elhárításuk szükségességének hangsúlyozása helyett az elérendő célszámok és időhatárokat, valamint az egyes célcsoportok igényeihez rendelhető képzési programokat kellene felsorakoztatni.

Összegzésként elhangzott, hogy egy ilyen, tudásszerzést és igényfelkeltést egyaránt célzó program sikerességéhez elengedhetetlenül fontos a ma létező számos különféle kezdeményezés politikai, gazdasági és a közreműködőket érintő összhangjának megteremtése, sokrétű, egymásra épülő képzési lehetőségek s ezzel reálisan megvalósítható programok kínálatának kialakítása, továbbá használatuk megfelelő ösztönzése annak érdekében, hogy a digitális esélyegyenlőség rövid időn belül – két-három év alatt – megvalósulhasson.

A hagyományteremtő céllal megrendezett konferencia az eredmények összegzésén és a feladatok, kihívások, lehetőségek és veszélyek tudatosításán túl arra is vállalkozott, hogy a politika szereplőit is megszólaltassa. Baló György moderálásával a „hárompárti” kerekasztal-beszélgetésen az MSZP (Molnár Gyula), a FIDESZ (Pálincás József) és az MDF (Pettkó András) képviselői lényegében egyetértettek abban az alapvető kérdésben, hogy határozott kormányzati lépésekre van szükség. Már csak a módszerekben és a konkrét lépésekben kellene közös nevezőre jutni – e nélkül ugyanis nincs esély a sikerre! (A konferenciát követően létrejött, ötpárti konszenzuson alapuló kezdeményezés, amely a gazdasági élet és a civil szervezetek bevonásával közösen igyekszik megfogalmazni a válaszokat ezekre a kérdésekre, reményt nyújt a pozitív irányú elmozdulásra.)

A konferencia teljes anyagának internetes közvetítése és az előadások prezentációi letölthetők az NJSZT honlapján keresztül (www.njszt.hu) vagy közvetlenül a Társaság digitális esélyegyenlőséggel foglalkozó honlapjáról: de.njszt.hu.

Dombi Gábor

Menekülés előre, avagy az e-befogadás éve

Az információs társadalom tematikája az elmúlt három évben mélyrepülésbe kezdett mind politikai, mind társadalmi szinten. Az informatika végképp elvesztette hamvaságát, különlegességét, „szexis” vonzerejét. Az internet közúthálózáttá, szupersztrádák és földutak elegyévé vált. A netgurukból menedzserek, tanácsadók lettek, és csak maroknyi megszállott foglalkozik immár az internet társadalmi vetületeivel.

A hazai helyzet közismert: az IHM bezárása, a kormányzati megrendelések beszüntülése, az alacsony lakossági internethasználat, az IT-cégek piacéptető lendületének jelentős hanyatlása, a rossz gazdasági helyzet, a sötét jövőkép egyformán hatott az információs társadalmi aktivitásra és közbeszédre.

Az Informatikai Érdekegyeztető Fórum (*Inforum*) az ezredforduló táján élen járt a informatikapolitikai és szakmai érdekérvényesítésben, és a politikai feltételek kitágításában. Komoly része volt abban, hogy megalakulhasson az IHM, és az Országgyűlésben létrejöjjön az Informatikai és Távközlési Bizottság. A mélyrepülés jeleire a szervezet ismét a színpadra lépett, hogy felrázza és aktivitásra buzdítsa az információs társadalom fejlődésében és fejlesztésében érdekelteteket, s ebből az akciójából született meg az e-befogadási mozgalom és az „e-befogadás éve”.

Az *Inforum* abból indul ki, hogy a digitális írástudást milliós tömegekre kell kiterjeszteni. A 2006-os rigai miniszteri konferencia szerint meg kell felelni a digitális szakadékokat az EU tagországaiban. Az *Inforum* véleménye az volt, hogy ez Magyarországon kivitelezhetetlen, hiszen mintegy 3 millió új felhasználó hálózatba kapcsolására nincs reális esély, ellenben egymillióra igen. Amennyiben egymillió új felhasználó – főképp a 45–75 éves korcsoportokból – részévé válna az információs hálózatoknak, jelentős változás menne végbe az egész magyar társadalomban. Ekkora tömegű felhasználó 160 milliárd forinttal bővítené az informatikai piacot egy év alatt, és ez a bővülési lendület pozitív hatást gyakorolna más iparágakra is. E korcsoport színre (hálózatra) lépése változást idézhetne elő az idősebb korosztályok társadalmi megítélésében, ami ma végtelenül negatív: 2007-ben száz reklámból mindössze hatban szerepelt idős ember, s a reklámok maximum 25%-a szólt – csupán implicit módon értelve a generációs hovatarozást – az 50 éven felettiekhez. Magyarország lakosságának több mint egyharmada 50 év feletti, és rajtuk kívül még további milliók (romák, fogyatékosok, munkanélküliek, betegek) élnek hátrányos helyzetben. Mindeközben tudható, hogy az országnak elemi érdeke az ő foglalkoztatásuk is, hogy tudásuk, hasznosítható képességeik ne vesszenek kárba. Ma a nyugdíjba vonulók 69 százaléka szeretne továbbra is dolgozni, de erre csak 3 százalékuknak van alkalma: a többiek nem kapnak munkát. Az idősebb generációk alkalmazkodása a gyors változásokhoz, a technológiai innovációhoz kétségkívül gyengébb a fiatalokénál, főképp azért, mert nincs, aki erre őket felkészítse. Az ezt célzó programok (pl. IT-Mentor) rendre elbuknak a közhivatalok „magasabb szempontjainak” érvényesülése miatt.

Az *Inforum* a Magyar Országgyűlés Gazdasági és Informatikai Bizottságának Informatikai Albizottságában 2007. november 23-án hívta fel a figyelmet arra, hogy a digitális eszközök használata terén hátrányos helyzetű rétegek integrációja az információs társadalomba milyen lehetőségeket kínál az ország fejlődésében, és hangot adott annak is, hogy az illetékes minisztériumok nem tesznek meg minden tőlük elvárható a digitális esélyegyenlőség megteremtéséért, a digitális szakadék csökkentéséért.

Mind az öt parlamenti párt igazat adott az Inforumnak, és megszületett egy ötpárti nyilatkozat,¹ amely deklarálta, hogy a digitális szakadék csökkentése „nemzeti ügy”. Alig két hét múlva az Informatikai Albizottság újabb ülésének résztvevői létrehozták az „e-befogadás és Információs Társadalom Tanácsát”² azzal a céllal, hogy az fogja össze a politikai, kormányzati, vállalkozási és civil kezdeményezéseket az e-befogadás területén.

Az Inforum kezdeményezéséhez mintegy kéttucatnyi szervezet csatlakozott, és összeállt az a programlista,³ amely 2008-ban az e-befogadást helyezte a középpontba. A különféle programok sorában a konferenciák viszik a prímet, de nagy számban vannak sajtóesemények is. Kevesebb a direktmarketing-akció, és ennél alig több oktatási tevékenységet irányoztak elő.

A közelmúlt kiemelendő eseményei közé tartozott a *Microsoft Hungary* 2008. február 27-én tett bejelentése, miszerint a közhasznú civil szervezetek ingyenesen juthatnak hozzá a cég szoftvereihez. Egy hónappal később, az országgyűlés Informatikai Albizottságának március 26-ai ülésén, amelyen részt vett Viviane Reding, az Európai Bizottság távközlési biztosja is, megkezdődött egy országgyűlési határozat előkészítése az e-befogadás kérdéséről.

A fentiekről és az alábbiakban felsorolt, májustól sűrűsödő eseményekről és rendezvényekről itt olvashatók beszámolók:

<http://einclusion.hu/az-%E2%80%9Ee-befogadas-evenek-esemenyei/>

- Az Információs Társadalom Napja: Internetező idősek I. házbülija (*Inforum*). Belépés csak „50+Net” fölött, május 17.
- Steve Ballmer (*Microsoft*) felszólalása a parlamentben: május 19.
- Kutatási beszámoló a *WiFi falu (LOGIN)* projekt eredményeiről (BME ITTK)
- Az e-Befogadás és Információs Társadalom Tanács ülése: május 21.
- Sajtóklub (*Inforum*): május 21.
- Az e-befogadással foglalkozó parlamenti bizottság kihelyezett ülése: Internet Hajó, május 22. (Budapest–Százhalombatta)
- Nemzetközi digitális szolidaritási konferencia (Teleház Szövetségek Európai Uniója, *Global Telecentre Alliance*): 2008. május 22–25.
- A rendezvény keretében *e-inclusion* tanácskozás, Százhalombatta
- „Aktív 50+” kiállítás és konferencia (*Expositor Ltd.*): Syma Sport- és Rendezvény-központ, május 22–25.
- A *WiFi falu* program zárása, 150 internet-hozzáférési pont átadása a roma kisebbség számára: május 23.
- Unoka-nagyszülő informatikai verseny (*Inforum*): május 25.

¹ <http://einclusion.hu/2008-01-08/otparti-es-civil-egyuttmukodes-az-informacios-tarsadalom-es-az-elektronikus-tarsadalmi-befogadas-erdekeben/>

² <http://einclusion.hu/2008-02-19/megalakult-az-ebefogadas-tanacs-a-parlamentben/>

³ <http://einclusion.hu/az-%E2%80%9Ee-befogadas-evenek-esemenyei/>